

US SUPREME COURT (2006). 548 U. S. No. 05–184, *Hamdan v. Rumsfeld*. <http://www.supremecourt.gov/opinions/05pdf/05-184.pdf>

VOGEL, R.J. (2010). Drone warfare and the law of armed conflict. *Denver Journal of International Law and Policy*, 39(1), 101-138. <http://www.law.du.edu/documents/djilp/39No1/3-Vogel.pdf>

WOUTERS, J. & RUYS, T. (2007). *Internationaal recht en het unilateraal gebruik van geweld door Staten: het Jus ad Bellum onder vuur*. Instituut voor Internationaal Recht Working Paper Nr. 111. <https://www.law.kuleuven.be/iir/nl/onderzoek/wp/WP111n.pdf>

CRIMINOLOGIE EN METHODOLOGIE / CRIME & CRIMINAL JUSTICE STATISTICS & METHODOLOGY

Een exploratieve studie naar de criminele carrières van druggebruikende delinquenten op basis van Belgische (parket)data

CHARLOTTE COLMAN^a

^a Onderzoeksgroep IRCP, UGent (Corresp.: Charlotte.Colman@UGent.be).

1. Een stijgende interesse in criminele carrière onderzoek, maar België hinkt achterop

In de etiologie besteedde men de eerste honderd jaar vooral aandacht aan de verklaring van individuele verschillen tussen personen. Longitudinaal onderzoek (naar de evoluties van criminele carrières¹) neemt een start met de prominente longitudinale studie van de GLUECKS (1950) en is mondjesmaat gegroeid (WOLFGANG, FIGLIO & SELLIN, 1972; WEST, 1969). Het criminele carrière paradigma heeft dit alles in een stroomversnelling gebracht.

De toenemende interesse was niet alleen gericht op het ontstaan en het bestendigen van een criminele carrière, maar vooral op het stoppen ervan. Het stopproces van criminaliteit als een graadueel proces waarbij delinquenten geleidelijk afstand nemen van criminaliteit, noemen toonaangevende auteurs *desistance* (BUSHWAY, THORNBERRY & KROHN, 2003; SAMPSON & LAUB, 2003). Naast theoretische aandacht voor de stabiliteit en de verandering van crimineel gedrag over de levensloop, wordt in toenemende mate aandacht besteed aan processen en mechanismen die de ontwikkeling van crimineel gedrag door de levensloop heen beïnvloeden en veranderen (MAGUIRE & RAYNOR, 2006). Er wordt een onderscheid gemaakt tussen structurele processen en mechanismen, *keerpunten*², die hiervoor als verklaring kunnen dienen.

Gezien het maatschappelijke, beleidsmatige en wetenschappelijk belang groeide de (wetenschappelijke) aandacht voor (het stopzetten van een) criminele carrière niet alleen in de Verenigde Staten maar ook in Europa, voornamelijk in Groot-Brittannië en Nederland. Belgische criminele carrière studies waren bij de opstart van eerder vermeld doctoraatsonderzoek, in 2009, quasi onbestaande (FARRALL, BOTTOMS & SHAPLAND, 2008; GOETHALS, 2007). In de Belgische criminologie heersten lange tijd andere paradigma's en verschenen een aantal etiologische vraagstukken pas laat op de onderzoeksagenda (PAUWELS, 2012).

Deze rubriektekst is gebaseerd op het kwantitatieve luik van een doctoraatsonderzoek naar *desistance* en *recovery* bij druggebruikende delinquenten³ (COLMAN, 2014). Het is de eerste Belgische studie die het *desistance* proces van druggebruikende delinquenten bestudeert en

1 Een criminele carrière definiëren we als een opeenvolging van criminele gedragingen door een individu over een bepaalde tijdsperiode.

2 Onder het concept keerpunten begrijpen we levensloopegebeurtenissen die een daadwerkelijke verandering teweegbrengen en een kentering kunnen betekenen in een criminele carrière.

3 COLMAN, C., Het *desistance*- en *recovery* proces van Belgische druggebruikende delinquenten, Doctoraal proefschrift, 2013-2014 (succesvol verdedigd op 22/09/2014).

dwarsverbindingen maakt met het recoveryproces. Echter, alvorens in te gaan op het desistanceproces van een criminele carrière, wilden we immers eerst zicht krijgen op (het verloop van) de criminele carrière van een steekproef Belgische druggebruikende delinquenten. Het kwantitatieve deel vormde het kader voor het onderzoek naar desistance en recovery. In het kwantitatief luik van bovenvermeld doctoraatsonderzoek, ontwikkelden we op basis van parketdata⁴ een dataset van de antecedenten en levensgebeurtenissen van circa 800 druggebruikende delinquenten.

Onze steekproef is gebaseerd op de consensuele delicten of delicten met preventiecode 60 die in 2003 geregistreerd werden in alle Vlaamse parketten⁵. De onderzoeksobjecten werden na een dossierstudie definitief toegewezen aan de steekproef. Deze dossierstudie was noodzakelijk om na te gaan of er sprake was van *druggebruik*⁶. Op basis van de preventiecode 60 wordt immers geen onderscheid gemaakt naar type consensueel delict (drugbezit versus handel).

Onze gegevens werden hoofdzakelijk verzameld via REA, het registratiesysteem van de Belgische rechtbanken in eerste aanleg waarbinnen de antecedenten van personen die in contact komen met het parket gedigitaliseerd worden. Dit systeem is gebonden aan elk parket en werkte nog niet arrondissementoverschrijdend op het moment van de dataverzameling⁷. Dit had als gevolg dat binnen elk parket een dataverzameling diende te gebeuren. De digitalisering van de parketgegevens kwam via REA/TPI maar gestaag op gang vanaf de jaren 1990. We wilden echter de criminele carrières van deze 800 personen in kaart brengen over een zo lang mogelijke periode: bij voorkeur vanaf hun 18 jaar en tot hun leeftijd in december 2010⁸. Daarom werden ook steekkaarten, microfiches en notitieboeken geconsulteerd. Op deze manier konden we tot de jaren 1970 terug gaan en in sommige parketten zelfs tot de jaren 1950 en 1960. We baseerden onze zoektocht dus op drie bronnen. Ten eerste zochten we in REA/TPI voor elke persoon de antecedentenfiche. Ten tweede gingen we na of de personen uit de steekproef vermeld werden op de steekkaarten. Op deze manier konden we de periode vóór de digitalisering van de parketten in kaart brengen. In de meeste parketten bevinden deze steekkaarten zich in archieven, kelders, zolders, hangars of maken ze deel uit van het archief in andere gebouwen. Ten derde werden notitieboeken geconsulteerd om bijkomende informatie te krijgen over de gegevens op de steekkaarten.

Bovendien wilden we de juridische gegevens (verloop van hun criminele carrière) koppelen aan de levensgebeurtenissen (zoals de huwelijksdatum of geboortedatum kinderen). De literatuur geeft immers aan dat deze levensgebeurtenissen kunnen uitgroeien tot keerpunten en een rol spelen binnen het verloop van de criminele carrière (cf. informele sociale controletheorie SAMPSON & LAUB, 1993). Deze sociale gebeurtenissen werden verzameld via het Rijksregister. De Rijksregistergegevens hebben echter een groot aantal ontbrekende waarden waardoor niet steeds gefundeerde uitspraken konden gemaakt worden over mogelijke relaties tussen het verloop van de criminele carrière en levensloopgebeurtenissen⁹.

4 In verschillende criminele carrièreonderzoeken worden de dimensies van de criminele carrière zoals participatie en frequentie, berekend op basis van het aantal veroordelingen (BLUMSTEIN *et al.*, 1986). In België, in tegenstelling tot Amerika, is het aantal vonnissen echter opmerkelijk lager dan het aantal delicten die aankomen op het parket. In België rapporteren we sepotcijfers van meer dan 70% (FOD justitie, 2012).

5 Uitgezonderd leper.

6 Via verklaringen in het proces-verbaal, verslagen van de justitieassistent of probatievoorwaarden bijvoorbeeld 'begeleiding zoeken voor zijn/haar drugprobleem'.

7 Op het moment van onze dataverzameling stond de nationale databank (ADBA) nog in haar kinderschoenen.

8 Einde dataverzamelingsperiode.

9 Eén van de meest betrouwbare data bleek geboortedatum van de kinderen te zijn. We hebben daarom ook enkel deze levensloopgebeurtenis in kaart gebracht. Het nadeel van de kwaliteit van de Rijksregisterdata kon echter opgevangen worden door een bijkomende kwalitatieve bevraging. We kregen echter geen toestemming om deze respondenten uit het kwantitatieve luik, kwalitatief te bevragen.

Bovenstaande beschrijving geeft aan dat het voeren van onderzoek op basis van Belgische (justitiële) data, waarbij tientallen jaren in kaart worden gebracht, allerm minst een evidentie is. De beschikbare Belgische data laten niet steeds toe (longitudinaal) onderzoek ter zake uit te voeren en dergelijke studies zijn dan ook beperkt aanwezig (o.a. CAMMAERT & PAUWELS, 2010; NOPPE, HEMMERCHTS, PAUWELS, VERHAGE & EASTON, 2011; PAUWELS, DE KEULENAER *et al.*, 2014). Dit staat in schril contrast met de hoogstaande kwantitatieve studies naar criminele carrières die we op internationaal vlak terugvinden.

Criminele carrière onderzoek en kwantitatief onderzoek naar de rol van levensgebeurtenissen op deze criminele carrière, vragen kwaliteitsvolle gegevens over antecedenten en keerpunten. In België beschikken we echter niet over consistente en uitgebreide datasets met deze noodzakelijk informatie en tijdens de dataverzameling werden we dan ook geconfronteerd met verschillende hindernissen. De gegevens noodzakelijk voor criminele carrièreonderzoek, zowel met betrekking tot justitiële gegevens als persoonsgegevens, worden niet systematisch bewaard, zijn verspreid en vaak onvolledig. Onderzoekers dienen verschillende databanken te consulteren om datasets over criminele carrières te ontwikkelen die informatie leveren over justitiële en persoonlijke data.

Het doctoraatsonderzoek illustreert de mogelijkheden en beperkingen van criminele carrièreonderzoek op basis van Belgische justitiële (parket)data en heeft op deze manier een interessante verkennende waarde.

2. Criminele carrières Belgische druggebruikende delinquenten: een exploratieve studie

In dit onderdeel zullen we kort enkele resultaten van het kwantitatieve luik van het doctoraatsonderzoek aanhalen¹⁰. De centrale onderzoeksvraag ‘*Hoe verloopt de criminele carrière van druggebruikende delinquenten?*’ werd verder opgedeeld in verschillende deelvragen, zoals gestructureerd volgens deze paragraaf. De analyses zijn hoofdzakelijk exploratief en beschrijvend van aard, voornamelijk omwille van de hierboven omschreven beperkingen.

De meerwaarde van het kwantitatieve luik schuilt vooral in zijn verkennende criminografische waarde en het gegeven dat het de eerste keer is dat we de criminele carrière van een groep Belgische druggebruikende delinquenten over een langere observatieperiode in kaart brengen.

Onze uiteindelijke steekproef, na *datacleaning*, bestaat uit 726 personen, 672 mannen (92,6%) en 54 vrouwen (7,4%). Deze 726 personen hebben 11 386 delicten gepleegd die geleid hebben tot parketcontacten. Dit zijn alle delicten exclusief politieovertredingen, waarvan het proces-verbaal is overgemaakt aan het parket. 124 personen, of 17,1% van de personen binnen onze dataset, komen slechts eenmalig in contact met het parket voor het plegen een delict andere dan een politieovertreding. Wanneer we de eenmalige delinquenten uit onze steekproef filteren, blijven 602 personen over¹¹: 557 mannen (92,5%) en 45 vrouwen (7,5%). Zij zijn verantwoordelijk voor 11 262 delicten die geleid hebben tot parketcontacten. De onderzoeksvraag bepaalt met welke steekproef we werken.

10 Voor een bredere beschrijving van de methode en bijkomende analyses, verwijzen we graag naar de publicatie (COLMAN, 2014).

11 Bij de analyses maakten we een onderscheid tussen beide groepen: de groep inclusief eenmalige delinquenten en de groep exclusief eenmalige delinquenten. KAZEMIAN (2007) stelt zich de vraag over de inclusie van eenmalige delinquenten in criminele carrière onderzoek (en meer specifiek binnen desistance onderzoek). Met welke groep we werken, laten we afhangen van de onderzoeksvraag. In dit onderzoek willen we immers een eerste beschrijving geven van de criminele carrières van de populatie Belgische druggebruikende delinquenten. Voor bepaalde analyses is het aangewezen met de volledige groep te werken om vertekening tegen te gaan én een zo volledig mogelijk beeld te geven. Voor andere analyses wordt duidelijk uit de onderzoeksvraag dat sprake dient te zijn van meer dan één parketcontact.

2.1. Vier op tien zijn veelplegers

Deze onderzoeksvraag brengt de frequentie van parketcontacten in kaart. Frequentie definiëren we als *'het aantal processen verbaal die werden doorgestuurd naar het parket van 1 persoon gedurende zijn/haar volledige criminele carrière'*. Om deze vraag te beantwoorden, vertrekken we van de volledige steekproef inclusief eenmalige delinquenten (N 726). De gemiddelde frequentie bedraagt 15,7 parketcontacten per persoon en de mediaan 6 parketcontacten per persoon. Zoals eerder aangegeven heeft 17,1% van onze steekproef maar 1 parketcontact. Het grootste aantal personen (23,1%) heeft 4 tot 9 parketcontacten. Het maximale aantal parketcontacten zijn 129 contacten voor 1 persoon, verspreid over 22 jaar. 41,3% pleegt tien of meer delicten die leiden tot een parketcontact tijdens hun criminele carrière. 21,3% heeft meer dan 25 parketcontacten tijdens zijn/haar criminele carrière.

Het Nederlandse ministerie van justitie en het WODC (WARTNA & TOLLENAAR, 2004; TOLLENAAR & VAN DER LAAN, 2013) beschouwen veelplegers als personen die minstens tien processen-verbaal hebben tijdens hun carrière. Wanneer we deze definitie volgen, kunnen we aangeven dat minstens¹² 41,3% van de personen binnen onze steekproef beschouwd kunnen worden als veelpleger.

2.2. 65% pleegt minstens 1 delict per jaar

Intensiteit verschilt van frequentie. Frequentie focust op hoeveel, intensiteit eerder op hoe vaak. Intensiteit definiëren we als *'hoe vaak plegen druggebruikende delinquenten een delict dat uitmondt in een parketcontact per jaar'*. Deze onderzoeksvraag kan enkel beantwoord worden voor de steekproef, exclusief eenmalige delinquenten (N 602). Intensiteit houdt immers in dat meer dan 1 delict gepleegd is tijdens een criminele carrière.

65,4% pleegt 1 delict of meer per jaar. Gemiddeld plegen de personen binnen onze steekproef 1,8 delicten per jaar, de mediaan bedraagt 1,3 delicten. De meeste personen plegen 1 delict per jaar. Wanneer we kijken naar de tijd tussen het eerste en het tweede delict zien we dat 53,2% binnen het jaar zijn/haar tweede delict pleegt.

2.3. 10 jaar durende carrières

De lengte van de criminele carrière wordt gedefinieerd als *'de duur (in jaren) tussen de pleegdatum van het eerste en laatste delict dat uitmondt in een parketcontact'*. Hierbij kijken we naar de datum dat het delict, waarvan het proces verbaal doorgestuurd werd naar het parket, gepleegd werd. In se kunnen we niet spreken over de lengte van de criminele carrière maar eerder over een 'ruwe maat van criminele activiteit'. De lengte van een criminele carrière brengt de tijd tussen twee delicten met verschillende pleegdata in kaart.

Gemiddeld duurt de criminele carrière (N 602) 10,93 jaar. De mediaan bedraagt 10 jaar. De meeste personen hebben een criminele carrière van 6 jaar. 30 personen of 5% van onze niet-eenmalige delinquenten heeft nog steeds een criminele carrière die minder dan een jaar duurt. 25,1% van onze steekproef heeft een criminele carrière tussen 6 en 10 jaar. Er is sprake van een eerder sterke correlatie tussen de lengte van de criminele carrière en het aantal delicten dat uitmondt in een parketcontact.

12 We leggen hierbij de nadruk op 'minstens', aangezien de definitie van het WODC minder eng is en vertrekt van het aantal processen-verbaal. Onze dataverzameling vertrekt van een latere stap in de strafrechtsketen, namelijk processen-verbaal die doorgestuurd zijn naar het parket waardoor we geen zicht hebben op het aantal processen-verbaal die niet zijn doorgestuurd naar het parket.

Dit komt overeen met wat in de literatuur doorgaans gevonden wordt bij algemene populaties van delinquenten. Literatuur geeft aan dat de gemiddelde criminele carrière tussen de vijf en de 17 jaar duurt en een groot aandeel studies bevestigen een carrière van 10 jaar (PIQUERO, 2003). We zien echter studies die een kortere of langere carrière rapporteerden, afhankelijk van de gehanteerde definitie en methode¹³ (EZELL, 2007; BLOKLAND, 2005).

2.4. Desisterende dertigers

Desistanceleeftijd definieerden we binnen dit onderzoek als 'de leeftijd waarop het laatste delict dat uitmondt in een parketcontact gepleegd werd'¹⁴.

De gemiddelde desistanceleeftijd (N 726) bedraagt 33 jaar en de mediaan bedraagt 30 jaar. Dit betekent dat 50% stopt voor 30 jaar en 50% pas na 30 jaar. De meest voorkomende desistanceleeftijd is 23 jaar (42 personen), gevolgd door 27 jaar (39 personen). De meeste personen plegen hun laatste delict dat uitmondt in een parketcontact binnen de leeftijdsklasse 25-31. Bijkomend hebben we de desistanceleeftijd in kaart gebracht van enkel die personen, die hun eerste parketcontact hadden op hun 18de. Op basis hiervan zagen we dat de gemiddelde desistanceleeftijd daalde naar 28 jaar en dat de meeste personen desisteren tussen hun 18 jaar en 31 jaar. 31,8% desisteerde pas na hun 31ste. Er is sprake van een eerder sterke correlatie tussen lengte van de criminele carrière en desistanceleeftijd. Desistanceleeftijd zegt dan op haar beurt eerder weinig over het aantal delicten dat uitmondt in een parketcontact.

Algemeen wordt aangenomen dat de piektijd voor criminaliteit tijdens de late tienerjaren en vroege twintigjaren valt en dat de frequentie van het plegen van crimineel gedrag daalt met het ouder worden. Verschillende onderzoekers geven aan dat het plegen van criminaliteit daalt na de leeftijd van 25 jaar en dat de gemiddelde desistanceleeftijd over het algemeen tussen de 20 en de 29 jaar valt (BLUMSTEIN, 1986; CULLEN & AGNEW, 2006B).

2.5. Eigendomsdelicten en consensuele delicten centraal

Wat het type delicten betreft die onze steekproef pleegt, hebben we alle delicten, uitgezonderd politieovertredingen in kaart gebracht en zijn we dieper ingegaan op de delicten die in de literatuur bekend staan als mogelijk druggerelateerd¹⁵. Onze steekproef pleegt voornamelijk consensuele delicten gevolgd door eigendomsdelicten. Dit sluit aan bij de bevindingen uit de literatuur die aangeven dat druggebruikende delinquenten voornamelijk deze twee types van delicten plegen (BYQVIST, 1999). We zien bovendien een positieve correlatie tussen de consensuele -, eigendoms-, gewelds- en seksuele delicten. De sterkste correlatie kan gevonden worden tussen de consensuele en de eigendomsdelicten.

2.6. Recidive schuilt om de hoek

Onderzoek naar recidive bij druggebruikende delinquenten vindt hoge percentages, afhankelijk van o.a. de gehanteerde definitie en de onderzoekspopulatie.

Recidivisten definiëren we als 'personen die tijdens de follow up ten minste voor twee delicten geregistreerd staan, waarbij de pleegdata verschillend zijn'. We berekenen recidive op basis van maand en jaar dat deze delicten, die geleid hebben tot een parketcontact, gepleegd zijn. Recidivetijd dient beschouwd te worden als T2 (tweede parketcontact) -T1 (eerste parketcontact).

13 Bijvoorbeeld duur van carrière op basis van eerste en laatste veroordeling.

14 In het onderzoek corrigeren we bovendien op false desistance wegens overlijden en presenteren we bijkomende resultaten, rekening houdend met het eindjaar van de dataverzamelingsperiode.

15 Eigendomsdelicten, geweldsdelicten, seksuele delicten en consensuele delicten.

Naar analogie met eerdere recidivestudies (NOPPE, HEMMERECHTS, PAUWELS, VERHAGE & EASTON, 2011) berekenen we de *prevalentie van recidive* op basis van het aantal recidivisten over een bepaalde periode (in dit geval de totale observatieperiode)/aantal potentiële recidivisten. De prevalentie van recidive bedraagt dan 82,9%. De *snelheid van recidive* wordt berekend door de tijd na te gaan (in maanden) tussen de eerste en tweede parketregistratie. De meeste personen (29,9%) recidiveren binnen de 1 en 6 maanden. Hun eerste en hun tweede delict zijn in de meeste gevallen consensuele delicten. Er is een significante correlatie tussen de tijd tot recidive en het aantal delicten, die uitmonden in een parketcontact, gepleegd door onze steekproef. Tot slot vonden we een significante correlatie tussen de tijd tot recidive en de lengte van de criminele carrière.

3. Nog heel wat werk voor de boeg

De resultaten van deze exploratieve studie naar de criminele carrières van druggebruikende delinquenten sluiten grotendeels aan bij de resultaten van internationale studies naar algemene populaties van delinquenten. Het kwantitatieve onderzoek toonde aan dat de dataverzameling bijzonder intensief is en heeft de pijnpunten van onze Belgische statistieken bevestigd. Niettemin toonde het onderzoek ook aan dat het wel degelijk mogelijk is criminele carrière onderzoek te voeren op basis van Belgische (justitiële) data.

In dit concluderend punt formuleren we kort enkele aanbevelingen van zowel technische als inhoudelijke aard.

Nood aan een kwaliteitsvolle registratie met het oog op het ontwikkelen van een evidence-based beleid: evolueren naar een registratiecultuur

De bruikbaarheid van onze justitiële data met betrekking tot criminele carrières staat of valt met de kwaliteit van de registratie ervan. De huidige kwaliteit van onze justitiële data en de manier van registratie leent zich niet tot het ontwikkelen van een evidence-based beleid. Er situeren zich problemen op twee niveaus: het niveau van de dataverzameling en de beschikbaarheid van gegevens enerzijds en op het vlak van betrouwbaarheid en kwaliteit van deze gegevens anderzijds. Het spreekt voor zich dat in functie van evidence-based beleid verdere aandacht dient te gaan naar de mogelijkheden die registratie kan bieden. Een belangrijke aanbeveling die we willen maken, is dan ook de registratiebereidheid aan te moedigen maar ook te investeren in de kwaliteit en de volledigheid van onze justitiële data en registratie.

Tekortkomingen databanken: mogelijkheden die de preventiecodes bieden

Elk dossier dat aankomt op het parket, heeft een zogenaamde preventiecode, de nomenclatuur van tenlastelegging. Dit is een identificatienummer binnen REA. De preventiecode 60 staat voor consensuele delicten. Binnen de code 60 bestaat de mogelijkheid onderverdelingen te maken naar bezit, trafiek of handel en naar type drugs. Code 60 C (internationale trafiek), code 60 D (dealen), code 60 E-I (bezit cannabis - LSD). Bij bezit wordt via de letters verder onderverdeeld naar het type drugs. In de praktijk wordt deze onderverdeling echter niet systematisch toegepast in alle parketten en kunnen we op basis van REA niet nagaan over welk type consensueel delict het gaat. Een optimale toepassing van de bestaande mogelijkheden die REA biedt, zou een meerwaarde betekenen op het vlak van registratie voor toekomstig onderzoek.

Deze opdeling kan ook bijzonder interessant zijn in het licht van de opdeling in het huidige Belgische drugbeleid tussen druggerelateerde criminaliteit gepleegd door problematische

druggebruikende delinquenten en druggerelateerde criminaliteit uit louter winstbejag (INTERMINISTERIËLE CONFERENTIE DRUGS, 2010).

Inzetten op onderzoek naar de relatie tussen criminele carrières en levensgebeurtenissen

Criminele carrière onderzoek veronderstelt beschikbare data die idealiter een groot deel van de levensloop beslaan. In België is de digitalisering (van parketgegevens) pas gestaag op gang gekomen sinds 1990. Criminele carrière onderzoek voeren op basis van parketdata is dan ook tijdsintensief en de link leggen met levensloopegebeurtenissen via het Rijksregister, bleek geen evidentie te zijn. Het doctoraatsonderzoek illustreert dan ook de mogelijkheden van het voeren van crimineel carrière onderzoek op basis van Belgische data.

Het investeren in kwaliteitsvolle toegankelijke data en het aanleveren van wetenschappelijk onderzoek gaan hand in hand. We moeten dan ook Belgisch onderzoek naar criminele carrières en de rol van levensgebeurtenissen hierin, aanmoedigen.

Referenties

- BLOKLAND, A. (2005). *Crime over the life span. Trajectories of criminal behavior in Dutch offenders*. Universiteit Leiden.
- BLUMSTEIN, A. (2004). Analysis of criminal careers. In G. BRUINSMA, H. ELFFERS & J. DE KEIJSER (Eds.), *Punishment, places and perpetrators*. London: Willan Publishing.
- BLUMSTEIN, A. & COHEN, J. (1979). Estimations of individual crime rates from arrest records. *Journal of criminal law and criminology*, 70, 561-585.
- BLUMSTEIN, A., COHEN, J. & FARRINGTON, D. (1988a). Criminal career research: its value for criminology. *Criminology*, 26(1), 1-35.
- BLUMSTEIN, A., COHEN, J. & FARRINGTON, D. (1988b). Longitudinal and criminal career research: further clarifications. *Criminology*, 26(1), 57-74.
- BLUMSTEIN, A., COHEN, J., ROTH, J. & VISHER, C. (1986). *Criminal careers and 'career criminals' (Vol. II)*. Washington: National Academy Press.
- BUSHWAY, S., THORNBERRY, T. & KROHN, M. (2003). Desistance as a developmental process: A comparison of static and dynamic approaches. *Journal of Quantitative Criminology*, 19(2), 129-153.
- BYQVIST, S. (1999). Criminality among female drug abusers. *Journal of psychoactive drugs*, 31(4), 353-362.
- CULLEN, F. & AGNEW, R. (Eds.). *Criminological theory. past to present. Essential readings*. Los Angeles, California: Roxbury Publishing Company.
- EZELL, M. (2007). Examining the overall and offense-specific criminal career lengths of a sample of serious offenders. *Crime & Delinquency*, 53(1), 3-37.
- FARRALL, S., BOTTOMS, A. & SHAPLAND, A. (2008). *Contemporary UK research on desistance*. Paper presented at the evolution of criminal paths and careers.
- GOETHALS, J. (2007). *Psychologie en delinquentie. Een inleiding in de criminologische psychologie*. Leuven: Acco.
- KAZEMIAN, L. (2007). Desistance from crime: theoretical, empirical, methodological, and policy considerations. *Journal of contemporary criminal justice*, 23(1), 5-27.
- MAGUIRE, M. & RAYNOR, P. (2006). How the resettlement of prisoners promotes desistance from crime: or does it? *Criminology and criminal justice*, 6, 19-38.
- NOPPE, J., HEMMERECHTS, K., PAUWELS, L., VERHAGE, A. & EASTON, M. (2011). *De oude fout in beeld? Naar een lokale recidivemonitor voor de stad Antwerpen*. Antwerpen: Maklu.
- PAUWELS, DE KEULENAER et al. (2014). *Panopticon Libri*. Antwerpen: Maklu.

- PIQUERO, A., FARRINGTON, D. & BLUMSTEIN, A. (2003a). *The criminal career paradigm Crime and Justice: A Review of Research* (Vol. 30, pp. 359-506). Chicago: Univ Chicago Press.
- SAMPSON, R. & LAUB, J. (2003a). Desistance from crime over the life course. In J. Mortimer & M. Shanahan (Eds.), *Handbook of the life course*. New York: Kluwer Academic.
- TOLLENAAR, N. & VAN DER LAAN, A.M. (2013). *Monitor veelplegers 2013. Trends in de populatie zeer actieve veelplegers uit de periode 2003-2013*. Den Haag: WODC
- WARTNA, B. & TOLLENAAR, N. (2004) *Bekenden van justitie. Een verkennend onderzoek naar de 'veelplegers' in de populatie van vervolgte daders*. Factsheet, Justitie.nl
- WEST, D.J. (1969). *Present Conduct and Future Delinquency*. London: Heinemann.
- WOLFGANG, M.E., FIGLIO, R.M. & SELLIN, T. (1972). *Delinquency in a birth cohort*. Chicago: The University of Chicago.